

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Peperstraat 16-18 (Poperinge, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2019A421
Januari – Mei 2019

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 2: PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Bot Bart

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2019

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1.1	Administratieve gegevens	5
1.2	Inleiding	7
1.3	Geplande werken	7
1.4	Gemotiveerd advies.....	10
1.4.1	Advies	11
1.4.2	Afbakening	13
1.4.3	Onderzoeksvragen	13
1.4.4	Methode en Strategie	14
1.4.5	Eindcriteria en uitzonderingsmodaliteiten	16
1.4.6	Competenties	16
1.4.7	Vondsten	17
2	Bibliografie.....	17

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart. (bron: Geopunt)	6
Figuur 2 Het projectgebied weergegeven op de topografische kaart. (bron: Geopunt).....	6
Figuur 3 Vereenvoudigde weergave van de geplande werken. (bron: geopunt)	8
Figuur 4 : Rioleringsplan. (bron: opdrachtgever)	9
Figuur 5: Voorstel proefsleuven- en putten weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).	13

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.....	5
---	---

1. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

1.1 Administratieve gegevens

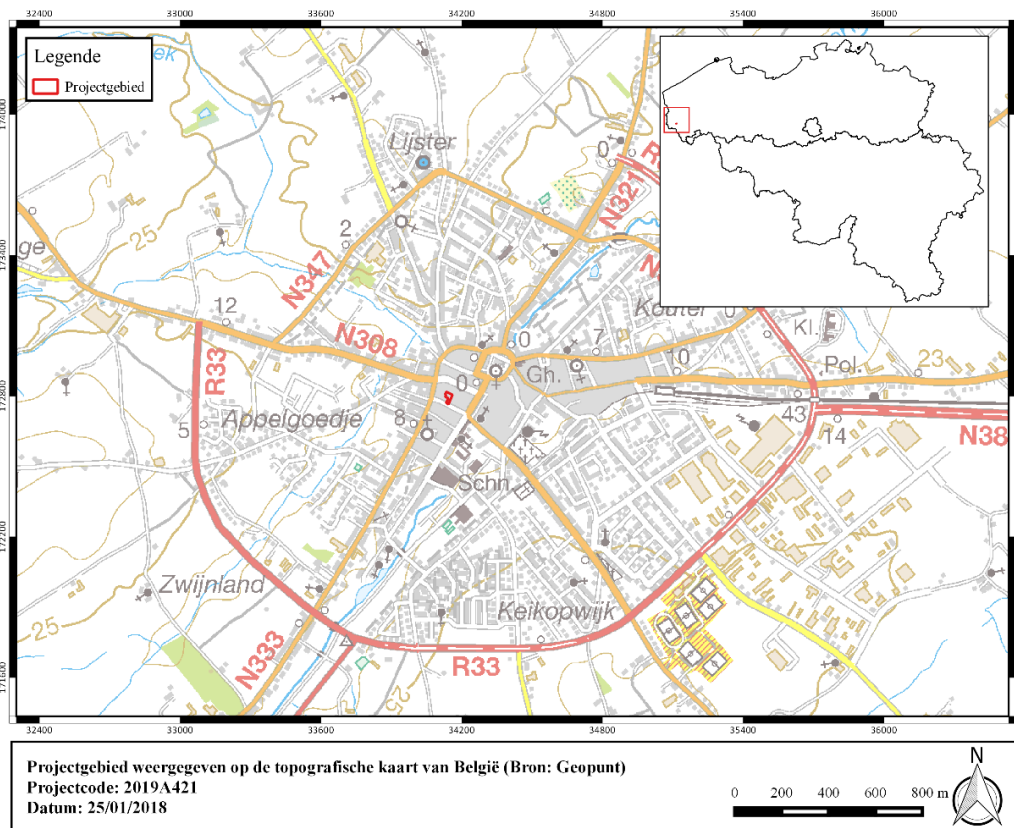
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Poperinge
	Deelgemeente	/
	Postcode	8970
	Adres	Peperstraat 16-18 8970 Poperinge
	Toponiem	Peperstraat 16-18
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	$X_{\min} = 34098$ $Y_{\min} = 172762$ $X_{\max} = 34182$ $Y_{\max} = 172821$
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Poperinge Afdeling 1, Sectie F, nr's 1017B3, 1019H Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Bot Bart (erkend archeoloog)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart. (bron: Geopunt)

Figuur 2 Het projectgebied weergegeven op de topografische kaart. (bron: Geopunt)

1.2 Inleiding

De archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt. De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 832 m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als woongebied. Het plangebied is gelegen binnen de vastgestelde archeologische zone van de historische stadskern van Poperinge. Het onderzoeksterrein situeert zich noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt.

Het onderzoeksterrein is gelegen in Poperinge, in de provincie West-Vlaanderen. Het projectgebied grenst ten zuiden aan de Peperstraat en ten noorden aan het postgebouw en de Hondstraat. De oost- en westzijde sluiten aan bij rijbebouwing langsheen de Peperstraat. De stadskern (Grote Markt) situeert zich ca. 250 meter ten noordoosten. Op heden is ca. 220 m² van het terrein bebouwd. Aan de straatzijde betreft deze bebouwing een woonhuis met aangrenzende dubbele garage, aan de noordzijde situeert zich een deel van het postgebouw. Onder de bestaande woning situeert zich een klein keldervolume van max. 3 op 3 meter. Het overige deel van het terrein is in gebruik als tuin. Langsheen de oostzijde van het perceel staat een bomenrij.

1.3 Geplande werken

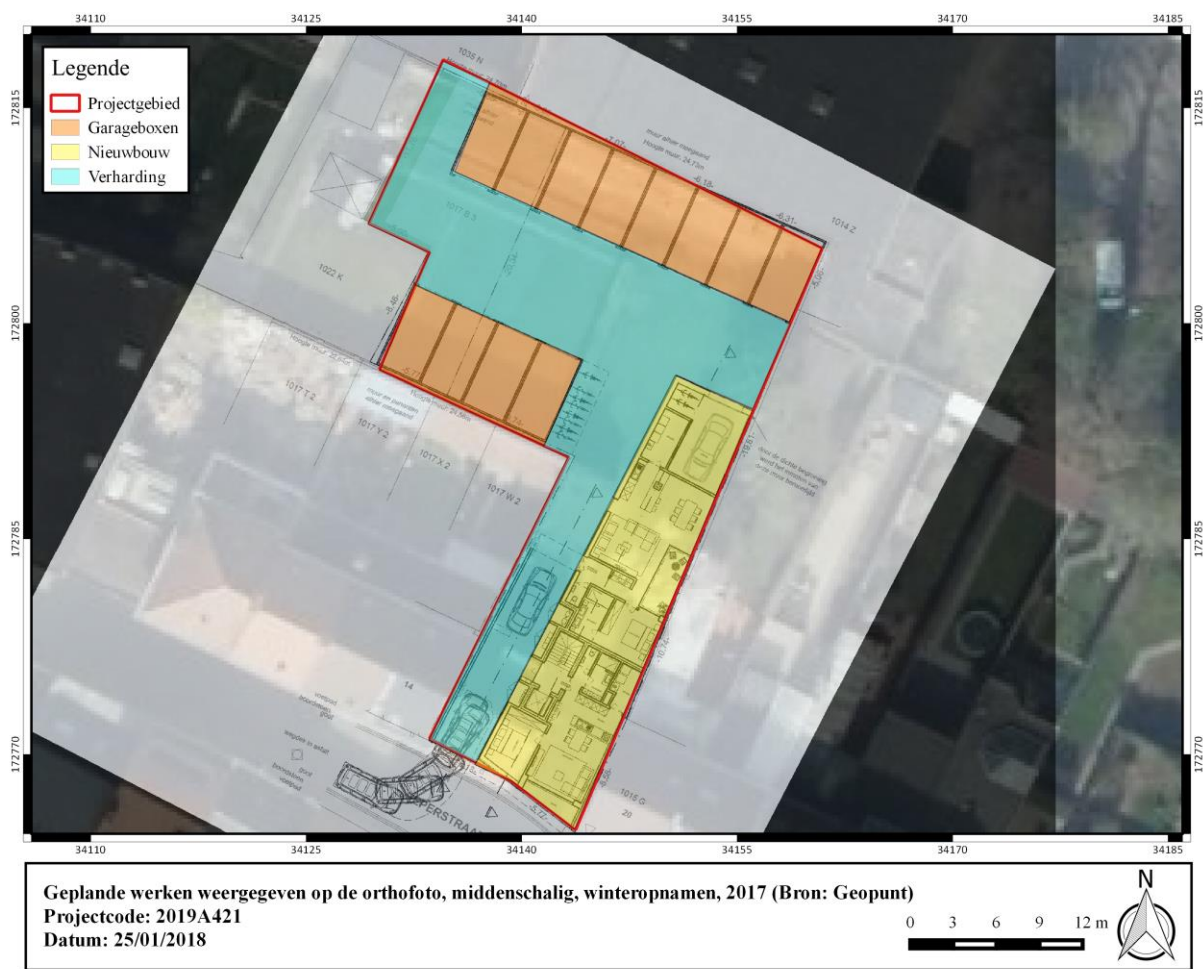
De opdrachtgever plant de realisatie van een meergezinswoning met 3 verdiepingen die plaats zal bieden aan 7 woonunits. Het gebouw wordt opgericht door middel van een vloerplaat (ca. 50 cm-mv) en paalfunderingen waarvan de diepte nog te bepalen is door ingenieursstudie. De nieuwbouw - met een oppervlakte van ca. 222 m² - wordt niet onderkelderd. **Gezien de nog onduidelijke diepte van de paalfunderingen dient ter hoogte van de nieuwbouw uitgegaan te worden van een integrale verstoring van het terrein.**

In het noordelijk deel van het plangebied worden over een gecombineerde oppervlakte van 245 m² garageboxen gerealiseerd. Deze garageboxen worden gefundeerd door middel van een algemene funderingsplaat van 30 cm en een funderingslaag van 20 cm. Er worden geen sleuffunderingen voorzien.

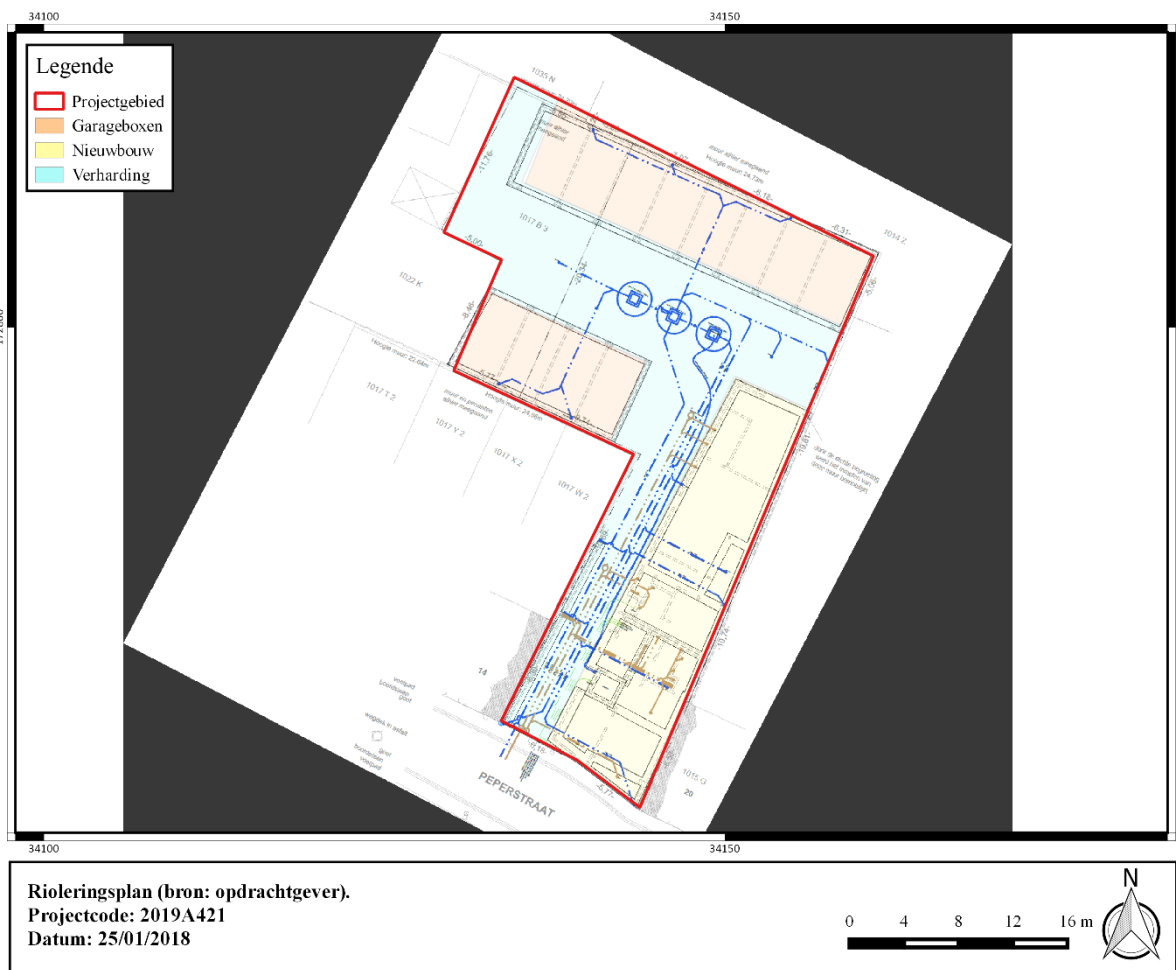
Het overige deel van het terrein zal verhard worden. Hiervoor dient met een bodemingreep van ca. 50 cm-mv rekening gehouden te worden.

Tevens voorziet de opdrachtgever de aanleg van nieuwe riolering gecombineerd met twee infiltratieputten van 7500 liter en een hemelwaterput van 10 000 liter. Deze riolering en putten worden aangelegd tot een diepte van 2 meter.

Figuur 3 Vereenvoudigde weergave van de geplande werken. (bron: geopunt)

Figuur 4 : Rioleringsplan. (bron: opdrachtgever)

1.4 Gemotiveerd advies

In deze sectie volgt een gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen. Het gemotiveerd advies is gebaseerd op het verslag van resultaten van het vooronderzoek. De vaststellingen over de aan- of afwezigheid van archeologische sites en hun aard worden geconfronteerd met de door de initiatiefnemer voorgenomen bodemingrepen. Op basis van deze confrontatie motiveert het advies of er maatregelen nodig zijn, welke deze zijn, en wat hun uitvoeringswijze is. Na dit gemotiveerd advies volgt het concrete programma van maatregelen voor project Poperinge Peperstraat 16-18.

1° de volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek:

Alle nuttige en noodzakelijke onderzoeken werden uitgevoerd.

2° de aanwezigheid van een archeologische site:

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan aangetoond worden dat het archeologisch potentieel van het projectgebied groot is. Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan onderstaande afgeleid worden:

- Het plangebied ligt binnen de historische stadskern van de stad Poperinge, op 250m van de Grote Markt. Sporen van bewoning op de Grote Markt gaan terug tot de prehistorie.
- Rondom het plangebied werd al een reeks vooronderzoeken uitgevoerd. Er moet op basis van de resultaten van deze onderzoeken en andere opgravingen rekening gehouden worden met een vrij diepe stratigrafie.
- Op de kaart van Deventer (1560) staat het plangebied afgebeeld binnen een woonblok. Bewoning bevindt zich op deze kaart op het zuidelijke gedeelte van het plangebied. De rest van het plangebied wordt ingenomen door open ruimte.
- De kaart van Ferraris (1777) is sterk gelijkaardig aan de kaart van Deventer. Hier wordt ook bebouwing in het zuiden afgebeeld en open ruimte in het noorden.

3° de waardering van de archeologische site:

Archeologisch onderzoek op de site zou informatie kunnen geven over de bebouwings- en bewoningshistoriek van het perceel. Archeologische resten van bebouwing binnen het plangebied kunnen teruggaan tot de 12de/13de eeuw, hoewel oudere bewoningssporen niet uit te sluiten zijn. Concreet kunnen archeologische resten van bewoning in de vorm van (bakstenen) funderingen, water- en beerputten, (afval(kuilen), vloerniveaus, werkniveaus edm. zich binnen het plangebied bevinden.

4° de impactbepaling:

Indien zich archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied bevinden, zijn deze bedreigd door de geplande werken.

1.4.1 Advies

Rekening houdende met de criteria uit de Code Goede Praktijk (CGP), hoofdstuk 5.2, werd de noodzaak tot verder vooronderzoek afgewogen:

- *Archivalisch onderzoek*: Bijkomend archivalisch onderzoek is in dit stadium van het onderzoek niet van toepassing. Dergelijk onderzoek zou een te grote meerkost betekenen, bovendien is aan de hand van het historisch kaartmateriaal een duidelijk beeld verkregen van het onderzoeksgebied.
- *Landschappelijk bodemonderzoek* Cfr. CGP 7.3: Het landschappelijk bodemonderzoek heeft als doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door een gerichte staalname. Er wordt geadviseerd om geen voorafgaandelijk landschappelijk bodemonderzoek uit te voeren.
- *Geofysisch onderzoek* Cfr. CGP 7.4: Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten. In het geval van het projectgebied is deze onderzoeksmethode niet van toepassing.
- *Veldkartering* Cfr. CGP 7.5: Veldkartering heeft tot doel om relevante archeologische indicatoren te zoeken door een visuele inspectie van een terrein. In het geval van het projectgebied is deze onderzoeksmethode niet van toepassing.
- *Verkenkend en waarderend archeologisch booronderzoek* Cfr. CGP 8.4 en 8.5: Het verkennend archeologisch booronderzoek heeft als doel archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Het waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel reeds opgespoorde archeologische sites te evalueren door middel van boringen. In het geval van het projectgebied is deze onderzoeksmethode niet van toepassing.
- *Proefsleuven en proefputten* Cfr. CGP. 8.6: Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven.

Gezien de ligging in een stadscontext, waarbij een complexe verticale stratigrafie verwacht wordt, met het voorkomen van puinpakketten, funderingen, vloeren,... in de bodem, is het uitvoeren van een verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefputten/proefsleuven de enige relevante onderzoeksmethode om deze site te onderzoeken. Eerder werd aangetoond dat het archeologisch potentieel van het projectgebied groot is. Een onderzoek met behulp van proefputten kan duidelijkheid verschaffen omtrent de reële bedreiging van de bouwwerken (inschatting van het archeologisch niveau, de bewaringstoestand van de archeologische resten, de verstoringsgraad binnen het plangebied).

De aanbeveling werd getoetst aan de vier criteria opgenomen in de Code van Goede Praktijk artikel 5.3:

- mogelijk: De uitvoering van het vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel niet mogelijk. Werken kunnen pas uitgevoerd worden na de afbraak van de bestaande bebouwing.
- nuttig: Er zijn geen argumenten om aan te nemen dat het terrein dermate verstoord is dat een prospectie niet zinvol zou zijn. De proefputten brengen het archeologisch potentieel van het projectgebied in kaart. Hierop kan een gedegen beslissing genomen worden in functie van een eventueel verder onderzoek.
- schadelijk: Gelet op de aard van de werken, is eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd. Een onderzoek door middel van proefputten is, rekening houdende met het groot archeologisch potentieel van het projectgebied, de enige goede manier om een inschatting te maken van het archeologisch bodemarchief.
- noodzakelijk: Eventueel archeologische relictten zijn door de geplande werken bedreigd.

1.4.2 Afbakening

Het advies heeft betrekking op het volledige plangebied (ca. 832 m²). Verspreid over het volledige bedreigde plangebied worden drie proefputten aangelegd, op enkele strategische plekken. In totaal wordt 80 m² of 9,6 % van het bedreigde plangebied onderzocht. Dit is voldoende om een correcte uitspraak te doen omtrent de te nemen maatregelen.

Figuur 5: Voorstel proefsleuven- en putten weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

1.4.3 Onderzoeksvragen

Doel van het onderzoek is een archeologische evaluatie van het terrein. Dit houdt in dat het archeologisch erfgoed opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd wordt en dat de potentiële impact van de geplande werken op de archeologische resten wordt bepaald. Onderdeel van de evaluatie is dat er mogelijkheden gezocht worden om in situ behoud te bewerkstelligen en, indien dit niet kan, er aanbevelingen worden geformuleerd voor vervolgonderzoek (ruimtelijke afbakening, diepteligging, strategie, doorlooptijd, te voorziene natuurwetenschappelijke onderzoeken en conservatietechnieken, voorstel onderzoeksvragen).

Bij het uitvoeren en uitwerken van de archeologische prospectie moeten minstens volgende vragen beantwoord worden:

- Hoe diep bevindt zich het archeologisch niveau?
- In hoeverre is het plangebied verstoord?
- Hoeveel archeologische niveaus kunnen onderscheiden worden?
- Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Hoe is de opbouw van de chronologie van de aanwezige archeologische resten?
- Wat is de onderlinge samenhang tussen de sporen en structuren?
- Welke specifieke activiteiten hebben binnen het onderzoeksgebied plaatsgevonden?
- Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor?
- Passen deze in de historische context van de locatie?
- Uit welke periode dateren de vondsten? Kan er een functionele interpretatie aan gegeven worden?
- Wat is de datering en samenstelling van de aangetroffen ophogingslagen?
- Moet er, op basis van de archeologische resten, een vlakdekkend vervolgonderzoek plaatsvinden? Wat is de ruimtelijke afbakening van het vervolgonderzoek? Welke vraagstellingen dienen geformuleerd worden voor een vervolgonderzoek?

1.4.4 Methode en Strategie

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem in uitgesteld traject door middel van proefputten, gezien de ligging van het plangebied in een stedelijke context met een complexe verticale stratigrafie, de meest aangewezen methode is om het plangebied te onderzoeken. De voorziene onderzoeksmethode moet niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hieronder beschreven methode dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Specifiek wordt verwezen naar hoofdstukken 8.6.1 en 8.6.3 van de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 3.0). Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

Het vooronderzoek met uitgesteld traject impliceert dat:

- de prospectie pas van start kan gaan, na de sloop van het gebouwenbestand. Er dient nadrukkelijk beklemtoond te worden dat aan de sloop duidelijke voorwaarden verbonden zijn. Alle muren die zich binnen de begrenzing van het plangebied situeren, kunnen zonder archeologische begeleiding gesloopt en verwijderd worden tot op het niveau van het huidig straatniveau. De funderingen onder het straatniveau worden niet verwijderd of op andere manieren gemanipuleerd. Hetzelfde geldt voor eventueel aanwezige kelders, citernes of andere ondergrondse structuren, die nu niet gekend zijn en aan het licht zouden komen bij de afbraak. Verder moet op dergelijke manier te werk worden gegaan dat het vrijgekomen terrein niet of in zeer beperkte mate betreden wordt door zwaar materieel als dumpers en graaf- en breekmachines.
- Indien blijkt dat de resultaten van het vooronderzoek van die aard zijn dat er in een volgende fase een (gedeeltelijke) vlakdekkende opgraving uitgevoerd moet worden, kunnen er geen bouwactiviteiten kunnen plaatsvinden voor het archeologisch onderzoek volledig afgerond is.

De proefputten worden ingeplant rekening houdend met de wetenschappelijke vraagstelling en de huidige bebouwing. Volgende configuratie wordt voorgesteld:

Proefput 1 (16 m²):

- De proefput (4mx4m) bevindt zich ter hoogte van de huidige bebouwing aan de Peperstraat en de geplande nieuwbouw.
- Doel: bebouwing zoals aangegeven op de Deventerkaart/Ferrariskaart opsporen, bepaling van het archeologisch niveau, verstoringsgraad,
- Deze proefput wordt opgegraven tot op de onverstoorte grond/moederbodem.

Proefput 2 (16 m²):

- De proefput (4mx4m) bevindt zich ter hoogte van de huidige bebouwing en de tuin en de geplande nieuwbouw.
- Doel: bewoningssporen en activiteiten op de achtererven, bepaling archeologisch niveau, verstoringsgraad,
- Deze proefput wordt opgegraven tot op de moederbodem

Proefput 3 (48 m²):

- De proefput (4mx12m) bevindt zich ter hoogte van de tuin en de geplande garageboxen, verharding, riolering en diverse putten.
- Doel: verstoringsgraad, archeologisch niveau bepalen, activiteiten op de achtererven,
- Deze sleuf wordt opgegraven tot 2,2¹m onder het maaiveld.

Indien de onderzoeksvragen op basis van bovenstaande puttenplan niet afdoende kunnen beantwoord worden, dan kan de uitvoerende erkende archeoloog er tijdens het veldonderzoek voor opteren om extra proefputten of proefsleuven aan te leggen, of de

¹ Er wordt rekening gehouden met een buffer van 20cm.

bestaande werkputten uit te breiden, om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen.

In elke proefput wordt de volledige stratigrafische sequentie onderzocht tot op verstoringsdiepte (indien niet gekend, tot op moederbodem). Het aantal vlakken en de aanlegdieptes worden tijdens het veldwerk bepaald door de veldwerkleider. In het geval van diep uitgegraven contexten (bvb. waterputten) worden de uitgravingsdieptes aan de hand van boringen achterhaald. Bij het aantreffen van resten van ambachtelijke activiteiten moet indien nodig een specialist geraadpleegd worden. Een selectie van het sporenbestand moet onderzocht worden om uitspraken te kunnen doen in functie van een vervolgonderzoek. De kwetsbare sporen worden afgedekt. In elke proefput worden minstens twee profielwanden geregistreerd in functie van de stratigrafische opbouw.

Elk vlak (zowel in de proefsleuf als de proefput) wordt gecontroleerd op de aanwezigheid van metalen voorwerpen met behulp van een metaaldetector. De geldende veiligheidsvoorschriften worden ten allen tijde gerespecteerd. Zo moet de omvang van de proefsleuf/proefput zich evenredig verhouden tot de diepte van het aanlegvlak.

Uitvoerend personeel die werkzaamheden uitvoeren in de nabije omgeving van een draaiende graafmachine moeten visueel duidelijk herkenbaar zijn zoals gebruikelijk.

1.4.5 Eindcriteria en uitzonderingsmodaliteiten

De prospectie wordt als succesvol beschouwd, indien alle waargenomen archeologische sporen op een wetenschappelijke wijze onderzocht zijn, er een beargumenteerd antwoord op de onderzoeksvragen geformuleerd kan worden en het eindrapport wordt opgeleverd.

De uitvoering van de opgraving gebeurt volgens de Code van Goede Praktijk, eventueel aangevuld met bijkomende maatregelen indien de sporen en/of vondsten daartoe aanleiding geven. Deze eventuele maatregelen worden bepaald door de erkend archeoloog.

1.4.6 Competenties

Het veldwerkteam bestaat minimaal uit:

- een veldwerkleider (onder auspiciën van een erkend archeoloog), deze veldwerkleider beschikt over voldoende ervaring in stedelijke contexten in Vlaanderen en heeft bij voorkeur een goede kennis van de (post) middeleeuwse periode. Minimaal heeft hij/zij 2 jaar opgravingservaring op stedelijke contexten, aangetoond via CV.
- één assistent-archeoloog, hij/zij heeft minstens 1 jaar opgravingservaring op stedelijke contexten, aangetoond via CV.

Voor de begeleiding van de opdracht dient de veldwerkleider zich te laten

ondersteunen door één of meerdere specialisten en regiodeskundigen², die hem bijstaan bij de uitvoering van de prospectie indien deze expertise intern niet beschikbaar is. Deze specialist beschikt over een aantoonbare en ruime ervaring met stadskernonderzoek in het algemeen en binnen de stad Poperinge in het bijzonder.

Het projectteam wordt daarenboven bijgestaan door een aardkundige die minstens 1/5 van de duur van het veldwerk op het terrein aanwezig is. De aardkundige ondersteunt de archeologen bij de analyse van de bodemkundige/landschappelijke context en bij de interpretatie van sporen en structuren.

1.4.7 Vondsten

Conservatie en overdracht van het archeologisch ensemble gebeurt na afloop van het onderzoek conform aan de artikels 5.2.1, 5.2.2 en 5.2.3 van het Onroerend Erfgoeddecreet. Bij de start van de opgraving worden door de erkende archeoloog en de initiatiefnemer duidelijke afspraken gemaakt met betrekking tot de overdracht van het archeologisch ensemble bij de eigenaar en het erkende onroerend erfgoeddepot of andere bewaarder van het archeologisch ensemble. Na het beëindigen van de verwerking en het opleveren van de eindrapportage vindt de overdracht van de vondsten plaats.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2019

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

² CO7 (Samenwerkingsverband voor cultuur, erfgoed en archeologie tussen 7 gemeenten in de zuidelijke Westhoek).

